

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี

A Creative Dance Performance:

Tok Lai Silp Tin Prib Pree

วรรณวิภา มัธยมนันท์¹ วารุณี เรืองฤทธิ์²

Wanwipa Mattayomnant¹ Warunee Rueangrit²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิธีการตอกกระดาษของช่างพิทยา ศิลปิน และเพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุดตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากนั้นทำการวิเคราะห์และนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดง ผลการวิจัยพบว่า งานตอกกระดาษเป็นศิลปะงานช่างสกุลหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี วิธีการตอกกระดาษมีการผสมผสานระหว่างลายเก่าและลายใหม่ โดยใช้ทั้งวิธีการ “ลายติด” ตอกเพื่อคงลายรูปไว้แต่เอาพื้นหรือช่องไฟออกไป และ “ลายขาด” ตอกเพื่อเอาลายออกไปแต่คงพื้นหรือช่องไฟไว้ นิยมตอกกระดาษลายไทยและลายสิบสองนักษัตร โดยมักนำไปใช้ประดับลูกโปศในงานศพ และใช้ตกแต่งธรรวาระดับสถานที่ในงานบุญ นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์

* Corresponding author, e-mail: wanwipa.mat@mail.pbr.u.ac.th

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

¹ Assistant Professor, Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

² นักศึกษาปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

² Undergraduate student, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

ถิ่นพริบพรี มีแนวคิดในสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) โครงเรื่อง แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 อุปกรณ์ตอกกระดาษ ช่วงที่ 2 ระบายสีสองนักษัตร ช่วงที่ 3 ผลงานการตอกกระดาษ 2) ดนตรี มีลักษณะการผสมผสานระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากลประกอบบทเสภา 3) การแต่งหน้าและทรงผม ใช้แรงบันดาลใจจากแผ่นทองพื้นหลังสีดำของกระดาษ 4) เครื่องแต่งกาย ออกแบบตามลายตอกกระดาษสีสองนักษัตร 5) อุปกรณ์ประกอบการแสดง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการตอกกระดาษ 6) ท่าทางประกอบการแสดง ออกแบบโดยใช้ท่ารำของนาฏศิลป์ไทยร่วมกับการเลียนแบบลักษณะท่าทางของสัตว์ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ตระหนักถึงคุณค่า และเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าของจังหวัดเพชรบุรี

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์ งานตอกกระดาษ พริบพรี เพชรบุรี

Abstract

The purpose of this research is to study the history of the method of paper punching art by artisan Pittaya Silapsorn and to create a performance to illustrate the art of punching pattern of Prip Pree, or Phetchaburi. Employing a qualitative research methodology, the study collected data through documentary research and field investigations utilizing interviews and participant observation, followed by analytical processes leading to performance creation. The research findings reveal that paper-punching is a distinctive artisanal craft originating from Phetchaburi Province. The paper-punching technique integrates traditional and contemporary patterns through two primary methods: "Lai Tid" (pattern preservation), which maintains the pattern's shape while removing

background or negative spaces, and "Lai Khad" (pattern extraction), which removes the pattern while preserving the background or negative spaces. The technique predominantly features Thai patterns and twelve zodiac motifs, traditionally used for decorating funeral urns and embellishing ceremonial flags during merit-making events. The creative performance "Tok Lai Silp Thin Phribphri" comprises six conceptual components: 1. Narrative Structure (divided into three phases): Phase 1: Paper-punching equipment. Phase 2: Twelve Zodiac Dance. Phase 3: Paper-punching artwork. Musical Composition: A hybrid of traditional Thai and Western musical styles accompanying epic poem recitation. Makeup and Hairstyling: Inspired by gold-leaf imagery against black paper backgrounds. Costume Design: Crafted according to twelve zodiac paper-punching patterns. Performance Props: Authentic paper-punching instruments. Choreography: Integrating traditional Thai dance movements with animal-inspired gestures. The ultimate objective is to promote awareness and celebrate the profound local wisdom of Phetchaburi Province.

Keywords: Creative dance Paper punching art Prib Pree Phetchaburi

บทนำ

ช่างสิบหมู่เมืองเพชรที่มีมาแต่โบราณและยังคงอยู่ในปัจจุบัน มีการสืบทอดไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานและเผยแพร่ไปยังสถานศึกษา หรือผู้สนใจทั่วไป ประกอบด้วย 1. งานปูนปั้น 2. งานลายรดน้ำ 3. งานลงรักปิดทองประดับกระจก 4. งานจิตรกรรม 5. งานช่างทอง 6. งานแทงหยวก 7. งานตอกกระดาศ 8. งานจำหลักหนังใหญ่ 9. งานแกะสลักไม้ 10. งานปั้นสัตว์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเพชรบุรี

ที่มีความประณีตนับเป็นช่างฝีมือได้เป็นอย่างดีจนได้รับการขนานนามว่า สกุลช่างเมืองเพชร (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, 2550: 18) ศิลปะการตอกกระดาศ นับว่าเป็นศิลปะที่นิยมในอดีต ซึ่งใช้ประดับลูกโกศ ชาวเพชรบุรีที่ประสงค์เก็บศพไว้บำเพ็ญกุศลจะนำกระดูกมาบรรจุใส่โกศขนาดเล็กโดยเรียกกันว่า “ลูกโกศ”

งานตอกกระดาศนิยมนำมาประดับตกแต่งสถานที่ในพิธีสำคัญทั้งงานอุปสมบท งานมงคล งานอวมงคลโดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ คือ 1. ประดับไว้เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้เสด็จเห็นและอำนวยการ 2. เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้คนรับรู้และเชิญชวนให้มาร่วมงาน 3. ช่วยสร้างบรรยากาศให้งานมีชีวิตชีวา 4. นำไปประดับติดที่ลูกโกศที่บรรจุกระดูกสำหรับพระเถระชั้นผู้ใหญ่ หรือบุคคลสำคัญจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมรวมทั้งค่านิยมของคนไทย ทำให้งานศิลปะแขนงนี้เริ่มลดบทบาทความสำคัญลงอันเกิดจากสาเหตุและปัจจัยหลายประการ ได้แก่ คติความเชื่อดั้งเดิมของคนเปลี่ยนแปลงไป ช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานมีอายุมาก ไร้ผู้สืบทอด มีสิ่งประดับประดาแบบสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ (นฤทธิ วัฒนภู, 2553: 7)

งานตอกกระดาศเป็นศิลปะงานช่างสกุลหนึ่งของเมืองเพชร โดยตอกกระดาศให้เป็นลวดลาย ซึ่งมีทั้งลายไทย รูปสัตว์ในวรรณคดี สิบสองนักษัตร และลายประดิษฐ์อย่างอื่นตามต้องการ โดยมีขั้นตอน คือ 1. เตรียมกระดาศ หากทำธงราวจะใช้กระดาศว่าว งานประดับลูกโกศจะใช้กระดาศฉาบ 2. เตรียมลวดลาย 3. เตรียมอุปกรณ์ในการตอกกระดาศ ได้แก่ ค้อน สิว 4. ตอกกระดาศ จะใช้กระบวนการตอกให้เกิดน้ำหนักลงบนของมีคม เพื่อเจาะหรือตัดกระดาศในส่วนที่ไม่ต้องการออกจนเป็นลวดลาย มีลักษณะใกล้เคียงกับงานหนังใหญ่และหนังตะลุง แต่เปลี่ยนจากวัสดุที่เป็นหนังวัวมาเป็นกระดาศ

จากข้อมูลดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ งานตอกกระดาศของช่างพิทยา ศิลปิน (ครูช่างวัดพระทรง) ชุมชนเมืองเพชรบุรี ที่ยังคงสืบสานงานตอกกระดาศแบบดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี โดยรับการถ่ายทอด

งานตอกกระดาศจากพระป้อม ญาณคุณโณ วัดพระทรง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับงานตอกกระดาศ อีกทั้งงานตอกกระดาศ ได้รับประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2557 โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ปัจจุบันงานตอกกระดาศไม่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายเหมือนในอดีต เนื่องจากมีผู้สืบทอดไม่มากนัก คณะผู้วิจัยจึงศึกษาความเป็นมางานตอกกระดาศและนำเสนอนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี รูปแบบนาฏศิลป์ร่วมสมัย แบ่งออกเป็น 3 ช่วงการแสดง 1. นำเสนอประวัติความเป็นมาของงานช่างตอกกระดาศเพชรบุรีด้วยบทเสภา 2. นำเสนอท่าทางการตอกกระดาศและท่าทางเลียนแบบทั้งสิบสองนักษัตร 3. นำเสนอผลงานการตอกกระดาศโดยใช้แนวคิดศิลปะการละคร นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ศิลปะการเคลื่อนไหว และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์สร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์ในครั้งนี้ เพื่อนำเสนอขั้นตอนงานตอกกระดาศของช่างเมืองเพชร ลวดลาย และการนำไปใช้ประโยชน์ สร้างสื่อการรับรู้ ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริม และอนุรักษ์ศิลปะการตอกกระดาศเมืองเพชรมิให้สูญหาย อีกทั้งเป็นแนวทางในการออกแบบงานสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิธีการตอกกระดาศ ของช่างพิทยาศิลปศร ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงชุด “ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี”

แนวคิดและทฤษฎี

1. ศิลปะการละคร เป็นศิลปะร่วมที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของมนุษย์ สร้างสรรค์ขึ้นจากประสบการณ์ และจินตนาการ โดยนำมาผูกเป็นเรื่องราวถ่ายทอดผ่านนักแสดง ร่วมกับความรูสึกของมนุษย์ ความสุนทรีย์จะขึ้นอยู่กับความสำเร็จทางการ

นำศิลปะที่เกี่ยวข้องมารวมกันอย่างได้ผล ทำให้เกิดความประทับใจจากผลรวมของละคร ซึ่งนอกจากจะให้ความงดงาม ความบันเทิง และคุณค่าในเชิงศิลปะวรรณกรรมแล้วยังสามารถให้ประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตในทางหนึ่งทางใด หรือหลายทางแก่ผู้ชมอีกด้วย โดยศิลปะการละครนั้น มีต้นกำเนิดมาจากการแสดงเพื่อบูชาเทพเจ้า ประกอบพิธีตามความเชื่อของมนุษย์ในอดีตกาล (ชนันญา ชูนาค, 2558: 101)

2. นาฏยศิลป์สร้างสรรค์ หมายถึง นาฏยศิลป์ที่มีจุดกำเนิดมาจากแรงบันดาลใจในสิ่งรอบตัวทุกอย่าง แล้วนำมาพัฒนาโดยผ่านกระบวนการของนาฏยศิลป์ มุ่งเน้นไปที่การสร้างสรรคเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากสิ่งเดิม โดยมีได้มุ่งเน้นเฉพาะไปที่ยุคสมัย กรอบเวลา สถานที่ หรือแม้กระทั่งกลุ่มผู้แสดง (ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 15)

3. นาฏยศิลป์ร่วมสมัย เป็นการเต็มร่ำที่ผสมผสานแนวคิด รูปแบบ วิธีการนำมาคละเคล้าเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนและเหมาะสม อาจได้อิทธิพลจากนาฏศิลป์ราชสำนักตะวันตก หรืออาศัยแนวจากของนาฏยศิลป์จากยุคสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงผลงานนาฏยศิลป์ในอดีตที่มีการนำกลับมาสร้างใหม่ ซึ่งอาจเป็นการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสังคมแต่ละยุคสมัย โดยยังคงไว้ซึ่งสาระสำคัญที่ว่า รูปแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัยต้องทันสมัยหรือมีความสดใหม่ในสาระสำคัญที่ ต้องการจะนำเสนออยู่เสมอ (ธรากร จันทนะสาโร, 2557: 18) นอกจากนี้ยังเน้นความมีอิสระมากโดยมุ่งสู่การตอบคำถามบริบททางสังคม เป็นนาฏยศิลป์ที่ถูกพัฒนามาจากแนวคิดของนาฏยศิลป์สมัยใหม่ มีการนำการแสดงละครหรือเทคโนโลยีเข้ามาปราศจากลำดับชั้น นักเต้นสามารถแสดงได้ทุกที่และควรเกิดจากการทดลอง เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สร้างสรรค์ทั้งในรูปแบบของการเคลื่อนไหว แนวความคิดหรือองค์ประกอบในการสร้างสรรค์มีอิสระในการตีความทั้งต่อตัวผู้สร้างสรรค์ผลงานและผู้ชม (ธนกร สรรวรวิภู, 2558: 21)

4. ศิลปะการเคลื่อนไหว การใช้ร่างกายในการแสดงบุคคลที่ควรรู้จัก Rudolf Ladan, Jacques Lecoq and Etienne Decroux ทั้งสามคนนี้ มีความคิดและ

มุมมองเกี่ยวกับวิธีการใช้ร่างกายและการเคลื่อนไหว เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ การแสดงซึ่งทั้ง 3 คนมีความคิดที่มาจากรากฐานเดียวกัน ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ แบบฝึกหัดเป็นที่ยอมรับ มีคุณลักษณะทั้งทางด้านศิลปะและทางวิทยาศาสตร์ เพราะ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างจริงและสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ นักแสดงจะ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับร่างกาย รู้หลักของการเคลื่อนไหว ซึ่งมีทั้งหลักการและวิธีตาม ธรรมชาติ และหลักของการเคลื่อนไหวเพื่อการแสดง (พรรณพัชร์ เกษประยูร, 2562: 39)

5. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่พูดถึงเรื่องของความงามหรือสุนทรียะ ใน 2 ประเด็น คือ 1) ความงามมีอยู่อย่างอัตวิสัย (Subjectivism) ความงามขึ้นอยู่กับ คนใดคนหนึ่งผู้เสพงานศิลปะ 2) ความงามมีอยู่อย่างวัตถุวิสัย (Objectivism) ความงาม มีอยู่โดยตัวของมันเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งใดหรือใครคนใดคนหนึ่ง (สุพจน์ จิตสุทธิญาณ, 2556: 164)

วิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การศึกษาเอกสาร ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ฯลฯ ข้อมูลที่ศึกษา ได้แก่ งานสกุลช่างเมืองเพชร ศิลปะการตอก กระจาดในจังหวัดเพชรบุรี ประเภทงานการตอกกระจาดวัดพระทรง ขั้นตอนและ วิธีการตอกกระจาด ผู้รับการถ่ายทอดศิลปะการตอกกระจาด งานสร้างสรรค์ และ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.2 การสัมภาษณ์ ลงพื้นที่ในจังหวัดเพชรบุรีเพื่อสัมภาษณ์ช่างตอก กระจาดที่มีประสบการณ์มากกว่า 20 ปี และเยาวชนรุ่นใหม่ผู้ที่ได้รับการสืบทอด ได้แก่

- 1) ช่างพิทยา ศิลปศร อายุ 52 ปี ช่างตอกกระจาด
- 2) นางสาวกรिता บุตรเจียมใจ อายุ 27 ปี กลุ่มเยาวชนลูกหว่า

3) นางสาวศิริพร โพธิ์ทอง อายุ 23 ปี กลุ่มเยาวชนลูกหว่า

1.3 สืบค้นรูปภาพ วิดีโอ ผลงานสร้างสรรค์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่

Website E-Book Youtube และ Facebook

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์และเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรี นาฏศิลป์ การออกแบบเครื่องแต่งกาย และงานสกุลช่าง มากกว่า 10 ปี ได้แก่

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย สอาดนัก อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตสุภวัฒน์ สำราญรัตน์ อาจารย์สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

3) อาจารย์ศิริวัฒน์ ขำเกิด อาจารย์สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

4) อาจารย์นันทิยา ดอนเกิด อาจารย์สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

5) นายจพรรณ์ ถาวรกุลพงศ์ ช่างจำหลักหนังใหญ่ จังหวัดเพชรบุรี

3. ขั้นตอนการปฏิบัติงานวิจัย

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือตำราต่าง ๆ รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในประเด็นเรื่องศิลปะการตอกกระดาษและรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์และนาฏศิลป์ร่วมสมัย และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในด้านประวัติและวิธีการตอกกระดาษ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนด จากนั้นทำการออกแบบองค์ประกอบการแสดงต่างๆ ที่วางไว้ ได้แก่ โครงเรื่อง ดนตรีประกอบการแสดง

การแต่งหน้าและทรงผม เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง และท่าทางประกอบการแสดง เมื่อสร้างสรรค์ชุดการแสดงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำการคัดเลือกนักแสดงและดำเนินการฝึกซ้อม แล้วจัดแสดงนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์งานวิจัย จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วจึงจัดทำรูปเล่มฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ผลงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและวิธีการตอกกระดาษ ช่างพิทยา ศิลปศร

1.1 ช่างพิทยา ศิลปศร ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการตอกกระดาษสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยพระอาจารย์เป้า สุปญโญ วัดพระทรง ซึ่งเป็นศิลปินด้านจิตรกรรมที่มีฝีมือระดับชั้นครูจัดเป็นศิลปินเอกของเมืองเพชรท่านหนึ่ง พระอาจารย์เป้าได้ถ่ายทอดศิลปะการตอกกระดาษให้แก่พระป้อม ญาณคุโณ วัดพระทรง ช่างพิทยา ศิลปศร ได้รับการถ่ายทอดงานตอกกระดาษจากพระป้อมอีกชั้นหนึ่ง ขณะที่ยุโรปสมบทเป็นพระลูกวัด หลังจากฝึกฝน 3 - 4 ปี ได้ออกมาตั้งกลุ่มตอกกระดาษกับเพื่อนและรุ่นพี่ เกิดความรักและชื่นชอบในศิลปะงานตอกกระดาษ ประกอบเป็นอาชีพเป็นเวลามากกว่า 20 ปี งานตอกกระดาษเป็นศิลปะส่วนหนึ่งในการประดับและตกแต่งลูกโกศ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญในการตั้งเมรุเผาศพ อันเป็นประเพณีนิยมของชาวเพชรบุรี ในขณะนั้น ทำให้ช่างพิทยา มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2551: 51)

1.2 ขั้นตอนการตอกกระดาษ ประกอบด้วย 1) จัดเตรียมอุปกรณ์ ได้แก่ กระดาษอังกฤษ กระดาษแข็ง กระดาษว่าว กระดาษแดง กระดาษน้ำส้ม สีว เทียนไข ดินสอเขียนลาย เลื่อย มีดคัตเตอร์ กรรไกร กาว หรือแป้งเปียก ไม้ตอกกระดาษ เขียงไม้ 2) จัดเตรียมกระดาษ หากชิ้นงานเป็นธรรว นิยมใช้กระดาษว่าว หากเป็นงานประดับลูกโกศจะใช้กระดาษฉาบ 3) เตรียมลวดลายให้เหมาะสมกับชิ้นงาน ลวดลายที่นิยมใช้

ในการตอกกระดาษ คือ ลายไทยและลายสิบสองนักษัตร 4) ตอกกระดาษ มี 2 ประเภท คือ การตอกเพื่อนำลายหรือรูปไว้ นำพื้นออกไป เรียกว่า “ลายติด” และการตอกเพื่อนำลายหรือรูปออกไปคงพื้นไว้ เรียกว่า “ลายขาด”

1.3 ผลงานการตอกกระดาษนิยมทำอยู่ 2 ลักษณะ 1) ธงราว ในสมัยโบราณเมื่อมีงานบุญและงานรื่นเริงต่าง ๆ คนเพชรบุรีจะตัดกระดาษเป็น ริ้วธง เพื่อประดับสร้างสีสันบริเวณสถานที่จัดงาน โดยนำกระดาษมาตัดเป็นธงที่มีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า แล้วตอกกระดาษให้เกิดเป็นลายสิบสองนักษัตร เนื่องจากเป็นการสื่อถึงการสะเดาะเคราะห์ดวงชะตาของผู้ที่มาร่วมงาน สื่อถึงการมาร่วมงานอันเป็นมงคลเป็นกุศล ให้ต่ออายุและสุขสวัสดิ์มงคลสืบไป (ศุภย์สงเสริมศิลปาศีพระหว่างประเทศ, 2552: 3) 2) ลูกโกศ ลายลูกโกศวัดพระทรงเป็นแบบลายดั้งเดิมสมัยอาจารย์เป้าและมีส่วนที่เขียนเพิ่มบ้างแต่ส่วนน้อย เพราะฉะนั้นลักษณะลายประดับลูกโกศของวัดพระทรง จึงมีความผสมผสานระหว่างลายเก่าและลายใหม่เข้าด้วยกัน (ตรีวิทย์ แพทย์เพียร, 2546: 197) 3) โดยปกติแล้วการตอกกระดาษแบบดั้งเดิมจะเป็นการตอกเอาลายออก เพื่ออวดลวดลายความประณีตอันสวยงาม แต่การตอกแบบพิมพ์ลายนั้นจะตอกเอาลายเข้า เพื่อนำลูกประดับจุ่มสีมากดให้เกิดลายนั้น ๆ ซึ่งวิธีการตอกกระดาษแบบประยุกต์ใช้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ เพื่อสืบสานและสร้างรายได้สู่ยุคปัจจุบัน โดยผู้คิดริเริ่มผลงานนี้ คือ กลุ่มเยาวชนลูกหว่าเพชรบุรี จิตอาสา ด้านการอนุรักษ์สกุลช่างทั้งสิบหมู่ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิธีการและองค์ความรู้โดยตรงจากช่างพิทยา

2. การสร้างสรรค์การแสดงชุด “ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี” มีองค์ประกอบการแสดง ดังนี้

1) การออกแบบโครงเรื่อง ผู้วิจัยออกแบบการแสดงโดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากการขั้นตอนการตอกกระดาษ ลายสิบสองนักษัตร และธงราวผลผลิตจากการตอกกระดาษ จึงแบ่งการแสดงออกเป็น 3 ช่วง

ช่วงการแสดง	การวางโครงเรื่อง	ดนตรีประกอบการแสดง
		เสียงกระต่าย เสียงพญานาค เสียงงู เสียงม้า เสียงแพะ เสียงลิง เสียงไก่ เสียงสุนัข เสียงหมู
การแสดงช่วงที่ 3	ผลงานการตอกกระดาศ	06.09 – 07.53 ดนตรีบรรเลงเพลงร่วมสมัยระหว่างดนตรีไทยและดนตรีสากล ในจังหวะเร็ว

ภาพที่ 1 เพลงประกอบการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี

3) การออกแบบการแต่งหน้าและทรงผม นักแสดงหญิงทาเปลือกตาสีทอง สลับดำ ออกแบบมาจากแผ่นทองจากกระดาศและพื้นหลังสีดำของกระดาศ นักแสดงชายรับบทบาทเป็นช่างตอกกระดาศจึงออกแบบการแต่งหน้าแบบธรรมชาติ

ภาพที่ 2 การแต่งหน้านักแสดงหญิง

ที่มา: สายรุ้ง เคลือบอบ, 7 มีนาคม 2566

ทรงผมนักแสดงหญิง ด้านหน้าจัดทรงไว้ข้างผมวาดไปด้านข้างกรอบหน้า ด้านหลังรวบผม หางม้าขัดเป็นกันหอย เนื่องจากลายกันหอยเป็นส่วนหนึ่งในการตกแต่งลายไทยที่ใช้ในการตอกกระดาศ ส่วนบนของศีรษะติดแผ่นทอง ส่วนนักแสดงชายเป็นทรงผมเปิดหน้าปกติตามธรรมชาติ

ภาพที่ 4 การแต่งกายนักแสดงหญิงและนักแสดงชาย

ที่มา: สายรุ้ง เคลือบอาบ, 7 มีนาคม 2566

ภาพที่ 5 เครื่องประดับ

ที่มา: สายรุ้ง เคลือบอาบ, 7 มีนาคม 2566

5) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง ใช้อุปกรณ์จริงในการตอกกระดาซ ได้แก่ สิว ค้อน เขียง ธงราว ฉากลายตอกกระดาซ รวมถึงผลงานที่ได้จากการตอกกระดาซ

6) การออกแบบท่าทางประกอบการแสดง ท่ารำในนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี ประกอบด้วยนาฏศิลป์ไทยและท่าทางเลียนแบบธรรมชาติ

6.1) ลักษณะท่ารำของนาฏศิลป์ไทย ซึ่งเป็นส่วนประกอบของการสร้างสรรค์ ได้แก่ ส่วนมือและส่วนเท้า

จับคว่ำ หมายถึง การคว่ำฝ่ามือลงให้ปลายนิ้วหัวแม่มือจรดนิ้วชี้ข้อที่หนึ่ง หักข้อมือเข้าหาลำแขน

วงกลาง หมายถึง กางแขนไปข้างลำตัว ตั้งปลายนิ้วทั้งสี่ระดับไหล่ หักหัวแม่มือเข้าหาฝ่ามือ งอแขนเล็กน้อย

ภาพที่ 6 จีบคว่ำ วงกลาง

ที่มา: สายรุ่ง เคลือบอบ, 31 มีนาคม 2566

6.2) ลักษณะการเลียนแบบท่าทางสัตว์ ตามลักษณะทางธรรมชาติ แสดงถึงผลงานตอกกระดาศลายสิบสองนักษัตร มีกระบวนการออกแบบท่าทางแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ 1) นาฏยศัพท์ นามศัพท์ ได้แก่ จีบส่งหลัง กระดกเท้า 2) ท่าทางเลียนแบบสัตว์ คือ การทำสัญลักษณ์ตามรูปร่างและกิริยาของสัตว์ การออกแบบท่าทางมีการผสมผสาน 2 ลักษณะเข้าด้วยกันโดยเน้นการออกแบบทางนาฏยศัพท์ในสัดส่วนที่มากกว่า โดยมีรายละเอียด ดังตาราง

ตาราง 3 ชื่อท่ารำและท่าทางการรำ

ชื่อท่ารำ	ท่าทางการรำ
ท่าหนู	นำมือทั้งสองมาชนกันระดับปากหักข้อมือลง ก้มศีรษะลงเล็กน้อย สู่ถึงพินของหนู
ท่าวัว	นำมือทั้งสองข้างตั้งบริเวณบนข้างศีรษะ นิ้วทั้งห้าเรียงชิดติดกัน จากนั้นหักข้อมือเข้าหาลำแขน สู่ถึงเขาของวัว กระดกเท้าขวา
ท่าเสือ	มือทั้งสองกางนิ้วออกและกตปลายนิ้วเข้าหาบริเวณฝ่ามือ สู่ถึงกงเล็บของเสือ
ท่ากระต่าย	กำมือทั้งสองข้างตั้งบนศีรษะ ชูนิ้วชี้กับนิ้วกลางชิดกันและหักข้อมือไปด้านข้าง สู่ถึงหูของกระต่าย
ท่างูใหญ่	นำปลายนิ้วโป้งและนิ้วกลางมาจรดกัน จากนั้นกรีดปลายนิ้วที่เหลือ หักข้อมือลง สู่ถึงหัวของพญานาค

ชื่อท่ารำ	ท่าทางการรำ
ท่างูเล็ก	มือทั้งสองประกบกันเหนือศีรษะ และกดฝ่ามือลง สือถึงแม่เปี้ยของงู
ท่าม้า	กำมือทั้งสองข้างหลวม ๆ และหักข้อมือเข้าสู่ออก่ากับกิริยาการติดของม้า
ท่าแพะ	กำมือทั้งสองข้างอยู่บริเวณข้างศีรษะ หักข้อมือออกและชูนิ้วชี้หักข้างลำแขน สือถึงเขาของแพะ
ท่าลิง	นำมือข้างหนึ่งทำท่าเกาข้างลำคอ และมืออีกหนึ่งข้างตั้งข้อศอกขนานกับพื้นกตปลายมือลง สือถึงออก่ากับกิริยาของลิง
ท่าไก่	นำมือซ้ายจับเข้าที่ปากและกรายจับออกเป็นตั้งวงเหนือศีรษะ มือขวาจับส่งหลัง สือถึงออก่ากับกิริยาของไก่ที่กำลังขัน
ท่าสุนัข	ยกมือทั้งสองข้างมาไว้บริเวณหน้าอก กตปลายมือลงไม่ต้องเกร็งปลายนิ้ว สือถึงออก่ากับกิริยาของสุนัขที่กำลังดีใจ
ท่าหมู	นำมือทั้งสองข้างมาไว้บริเวณหน้าอก ยื่นมือออกไปข้างหน้า งอแขนเล็กน้อย กตข้อมือลงเกร็งปลายมือนิ้วให้เป็นลักษณะสามเหลี่ยม สือถึงกีบเท้าของหมู

สรุปผล

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี สร้างสรรค์จากการศึกษาประวัติความเป็นมาและขั้นตอนการตอกกระดาด ซึ่งเป็นหนึ่งในสกุลช่างสิบหมู่ของจังหวัดเพชรบุรี รูปแบบและองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ โครงเรื่อง นำเสนออุปกรณ์ในการตอกกระดาด ระบายสีสองนักซ์ตร และผลงานการตอกกระดาด โดยวางโครงเรื่องการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 อุปกรณ์ตอกกระดาด ช่วงที่ 2 ระบายสีนักซ์ตร ช่วงที่ 3 ผลงานการตอกกระดาด ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นการผสมผสานกันระหว่างดนตรีไทยกับดนตรีสากล เครื่องแต่งกายมีการออกแบบให้มีความร่วมสมัย โดยใช้โทนสีขาวเป็นหลัก แรงบันดาลใจมาจากกระดาด เครื่องประดับสีทองเปรียบเสมือนแผ่นทองที่นำมาประดับกระดาด การแต่งหน้าใช้สีทองและสีดำระบายที่เปลือกตา แสดงถึงสีของแผ่นทองจากกระดาด สีดำแสดงถึงเส้นที่ใช้ตัดขอบลวดลาย นักแสดงทำการคัดเลือกผู้ที่มีทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทย อุปกรณ์ประกอบการแสดง

นาฏศิลป์ชุดนี้ เป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการตอกกระดาชอันเป็นศิลปะประจำถิ่นเมืองเพชรบุรี ขั้นที่ 2 การกำหนดความคิดหลัก เพื่อถ่ายทอดวิธีการขั้นตอนการตอกลายกระดาชรวมถึงลวดลายสำคัญที่ใช้ คือ ลายนักชัตรี ขั้นที่ 3 การประมวลข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาหาความรู้ผ่านกระบวนการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมา วิธีการ ขั้นตอน อุปกรณ์ ตลอดจนลวดลายที่ใช้ในการตอกกระดาช เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการนำไปสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ ขั้นที่ 4 การกำหนดขอบเขต จำนวนผู้แสดง การแปรแถว ความยาวของการแสดง ขั้นที่ 5 การกำหนดรูปแบบ โดยพิจารณาผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ไทยเป็นหลักและการเลียนแบบธรรมชาติ ขั้นที่ 6 การกำหนดองค์ประกอบการแสดง ทั้งผู้แสดง การแต่งกาย อุปกรณ์ และดนตรีประกอบการแสดง และขั้นที่ 7 การออกแบบนาฏศิลป์ โดยแบ่งโครงเรื่อง กำหนดท่าทาง ตำแหน่ง รวมถึงเครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า และอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ท่าทางการรำในการแสดงชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี ใช้แรงบันดาลใจมาจากสิบสองนักษัตรที่เป็นลายตอกกระดาช โดยออกแบบท่ารำจากการเลียนแบบท่าทางของสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับ ประวิทย์ ฤทธิบูลย์ (2565) กล่าวว่า รูปแบบการใช้ภาษาท่าทางอากัปกริยาตามธรรมชาติโดยใช้จินตนาการในการเลียนแบบท่าทางจากการเคลื่อนไหวของแมงกะพรุน และภาษาท่าทางนาฏศิลป์ไทย ผสมผสานการเคลื่อนไหวแบบร่วมสมัย เพื่อนำเสนอให้เห็นรูปแบบและการสื่อความหมายที่เข้าใจอย่างชัดเจน

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุด ตอกลายศิลป์ถิ่นพริบพรี สะท้อนถึงศิลปะงานตอกกระดาชซึ่งเป็นหนึ่งในสกุลช่างสิบหมู่ของจังหวัดเพชรบุรี แสดงถึงวิธีการตอกกระดาช ลวดลายสิบสองนักษัตร และนำเสนอผลงานการตอกกระดาชผ่านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากต้นทุนวัฒนธรรม อนุรักษ์ และเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน ให้ศิลปะการตอกกระดาชเป็นที่นิยมและเกิดความยั่งยืน และสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบการสร้างสรรค์ ได้แก่ การวางโครงเรื่อง

- ธรากร จันทนะสาโร. (2557). **นาฏศิลป์จากแนวคิดไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา**.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤทธิ วัฒนภู. (2553). **จิตรกรรมปลิวลม**. ศิลปะการตอกกระดาษ. วาดศิลป์.
- บุญเตือน ศรีวรพจน์. (2553). **งานช่างกับมรดกศิลปวัฒนธรรม**. สำนักวรรณกรรม
และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประวิทย์ ฤทธิบุญ. (2565). **รูปแบบการสร้างสรรคานาฏศิลป์จากมายาคติ**. **วารสาร
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**,
16(2), 123-136.
- พรรณพัชร์ เกษประยูร. (2562). **การเคลื่อนไหวร่างกายในการแสดงนาฏศิลป์**
**วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนคร**, 3(1), 36-48.
- ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ. (2552). **การตัดกระดาษลวดลายอนุรักษ์**.
บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). **ช่างฝีมือพื้นบ้าน
งานตอกกระดาษ**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. (2550). **เพชรบุรีเมืองงาม : งามงานสกุลช่างเมือง**.
ธรรมสาร จำกัด.
- สุพจน์ จิตสุทธิญาณ. (2556). **ความเข้าใจในทฤษฎีสุนทรียะ**. **วารสารศิลปศาสตร์**,
9(2), 161-179.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2557). **นาฏยประดิษฐ์ทฤษฎี**. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**,
39(3), 103-116.